Новела

Уже третій день, як ревуть гарматні бої над околицями Медвина; гукає-сміється ворожа артилерія, — а за кожним її гуком піднімаються до неба криваво-червоні стежки полум'я з селянських осель...

Горить село.

А недалеко, на Гордієнкових горбах, кипить жорстокий бій: старе й мале вийшло з села назустріч непроханому ворогу...

Б'ється червона селянська воля, умирає на своїх осьмушках та обніжках, але боронить тілами, кров'ю свої оселі од армії "золотих богів".

Клекотить бій, гарячий, червоною крівцею вмитий...

— А наші?! Глянь, Параско, Чубатенко: "За мною, вперед!"

— Та-та-та!.. — залопотів крилами смерті кулемет, а з рову:

— Ура, слав-а-а!

— Хлопці, ріж і бий!

— Дай кулемета! Сенька!

І летить... Чуб, як грива на вороному коні, розчісується на льоту вітром, в очах гартується залізо з кров'ю і — смага з піни на губах

припала пилом, чорніє... Летить сонячною курявою Сенька-кулеметник і строчить умілою рукою по ворожих лавах...

А бій кипить... Ось уже пішли до бою з вилами, сокирами, а ворог — стіною-муром налягає, щоб розбить селянські ряди...

— Чорна короговка майнула на Козацькому шляху...

— З батареї б'ють!..

— З вилками, на шлях!

Сіра курява пронизалась свистом куль, упала чорним шаром на обличчя людські...

— Прикладом гада!

Затремтіла під сонцем стеблом зомліла гречка — похитнулась назад: "Ай!"

Креше полум'я, іскриться, і в диму, як чорні примари, мріють над селом тополі, попелом припалі, жовта, язиката змія блискавкою прорізала дим і...

— Цю-у-уй — цюв-уй... — співають кулі, і рветься пил горбами.

— Юшковці одходять і... куль немає... і... Страшно, рішуче гукнув тоді до селян Чубатенко:

— За погорілі наші хати, за кров братів і волю нашу — вперед!..

Якась невідома сила ревнула по-звіриному з грудей селянських, підняла степом помсту і — пішли: окропили білу гречку з медами гарячою кров'ю, поцілували востаннє горби і...

Сонце здивоване стало: похитнулись вороги!

— Слава, слава! — покотилась луна ярками та долинами.

— Чубатенка нема...

І тінь хрестом лягла на гречці...

— Цю-у-уй — цюв-уй... — співають кулі, і рветься пил горбами...

— Гей, хлопці, пшеницею до шляху: ворог нас обходить!

І побігли бойовики до шляху. А за ними Сенька-кулеметник: вискочив на шпиль, стрічку нову в кулемет заклав, а тоді...

— Ой хто ж оце так здорово вціляє?..

Упав коло кулемета. Червона кров Сеньки полилась на потолочену пшеницю і, гаряча-гаряча, збігала стеблом на суху землю...

Заплакали села... Уже не чути, як гукає гармата: далеко-далеко одступило військо "золотих богів", і на місці гарячих боїв селянської волі лишилась чорна руїна, полита сльозами, як дощем...

І тоді: озолотило сонце похмурі хмари на заході і втопило червону багряницю, як той сум, у ставу та й прослало над пожарищем... Дивіться...

Чорна, обсмалена соха в клуні розп'ялась над кроквами, як мати над дітьми, а коло погреба, он там, де танцюють золоті стрілки сонця, хтось заломив руки і з мукою тихо-тихо чи до неба, чи до себе:

— В ногах лазила, цілувала руки, чоботи... Батьки рідні, не паліть... осінь іде... ви ж — люди, так — ні-і...

Цілі улиці викошено огнем-косою. Чорні повалені хати, щербаті повітки і все віками дбане добро, а в попелі тліє горе матері...

— На Гордієнкових горбах... сини в бою за волю лягли!

Хто зрозуміє їх вічне горе-журбу, хто загляне в їх зотлілі душі?..

Тільки вітер рве присмажений пісок з попелом і кидає на стару драну свиту, кидає, прислухається.

У старій драній свиті стала серед двору мати Сеньки-кулеметника:

— Згоріла. Троє малих дітей, як мишенят... І старшого вбито...

— Стоїть пшениця потолочена, серпа просить, а вони кров'ю поливають... "

Ой у полі жито копитами збито...

— Хи-хи!

— Дочко, Парасю, бачиш — під обніжком Сенька з кулеметом?

— О, зараз з нами, тільки вночі, як голуб коло клуні пролетить: "мамо, мамо"!

...Копитами збито жито...

— Почорнів, як головешка. А такий хороший, молодий... Це ти, Параско, моя невістка?

— Пшеницю будем жать, як золото, снопи класти, бо горобці п'ють. Як золото, снопи класти...

Через лісу слухала сива тінь діда Андрія, слухала — плакала:

— Стерялась, бідна, з журби... Як чайка б'ється грудьми... О, знов:

Ой не зорі з неба: горе!

Обхопила руками обгорілий стовп у воротях і страшно, нелюдським голосом, заспівала коло дітей:

Ой голуб ти сивенький,

Ой скажи-скажи ти мені,

Де мій син молоденький?..

І замовкла, заніміла.

Легко повіяв вітер, далі притих, послухав горе-журбу матері і, здавалось, сам заплакав над потолоченою кіньми пшеницею...

1920